

LUND UNIVERSITY

L'imprimé en Europe occidentale, 1470–1680

Malcolm Walsby

Nordin, Jonas

Published in:
Biblis

2023

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Nordin, J. (2023). L'imprimé en Europe occidentale, 1470–1680: Malcolm Walsby. *Biblis*, 100, 73–75.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

NYHETER & NOTERAT

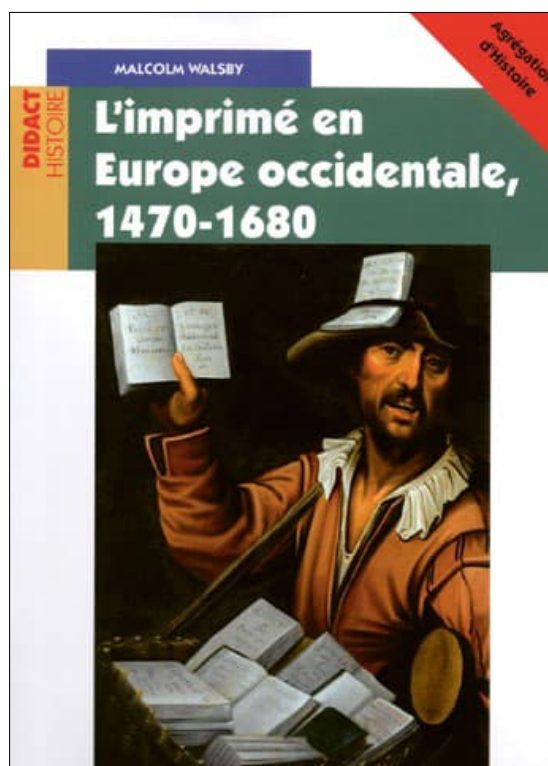
L'imprimé en Europe occidentale, 1470-1680

Malcolm Walsby. 278 s. Rennes: Presses universitaires de Rennes, 2020. ISBN 978-2-7535-8130-2

Malcolm Walsby är ett välbekant namn för alla som intresserat sig för äldre europeiskt boktryck. Tidigare verksam vid University of St Andrews var han med och startade USTC, Universal Short Title Catalogue (www.ustc.ac.uk), som har ambitionen att vara en samlande bibliografisk databas utan nationella begränsningar över allt tryck från boktryckarkonstens första århundraden. Som bibliografiskt hjälpmedel är USTC långtifrån fulländat – vilket denna typ av verktyg sällan är och knappast kan bli – men det växer successivt och blir viktigare för var dag. För närvarande innehåller databasen bara tryck fram till 1650, men en utvidgning fram till 1700 är planerad inom kort.

Sedan 2019 är Walsby professor i bokhistoria och föreståndare för forskningscentret Gabriel Naudé vid École nationale supérieure des sciences de l'information et des bibliothèques i Lyon. Walsbys specialistområde är boktryckarkonstens tidiga skede och hans senaste bok *L'imprimé en Europe occidentale, 1470-1680* (Boktrycket i Västeuropa, 1470-1680) är den förmodligen bästa och mest uppdaterade sammanfattningen av det nuvarande forskningsläget som finns att tillgå.

Boken är indelad i nio kapitel sammanställda i tre tematiska avsnitt: Bokens stadier (med kapitel om produktionen, handeln och läsaren), Makthavarna och boken (den sekulära makten, den katolska kyrkan, protestantismen) samt Boken under femtonde till sjuttonde århundradet

(vetenskap, underhållning, information och polemik). Exempler är med få undantag hämtade från de stora kultur- och produktionsländerna: Frankrike, Italien, Tyskland, Nederländerna och England. Av de mer perifera regionerna i öster, norr och söder är det bara Spanien som består några nämnvärda diskussioner.

Walsby sätter upp tre målsättningar för sin syntes: För det första vill han extrahera och syntetisera nya resultat och tolkningar ur det aktuella forskningsläget snarare än repetera handbokskunskap;

Der Kramer mit der neue Zeittung, [Frankfort-am-Main], Jacob Kempner, 1589, Staatsbibliothek zu Berlin, Einbl. YA 2230 kl.

hans ambition är att boken skall fungera som en faktisk historiografisk översikt. För det andra och av liknande skäl förlitar han sig i första hand på den mest aktuella litteraturen. För det tredje vill han visa på den internationella forskningens bredd och betydelse genom att referera arbeten från olika språkområden – han hänvisar till franska, spanska, tyska, nederländska men framför allt engelska verk. Trots detta medger han att det finns en viss slagsida åt franska exempel, dels på grund av landets dominerande geografiska, politiska och kulturella ställning under den studerade perioden, dels på grund av att boken i första hand riktar sig till franska läsare.

Detta hindrar inte oss andra att försöka bedöma hur han lyckats med sitt uppsåt. Vad gäller avsikten att referera och syntetisera ett aktuellt forskningsläge får Walsby med beröm godkänt. Av de 264 skrifter som förtecknas i litteraturlistan är bara 39 äldre än år 2000. Även om det

sammanlagda resultatet kanske inte blir en helt ny bild så är det i flera avseenden åtminstone en bild med fler nyanser. I det första avsnittet är framställningen av och handeln med papper ett sådant exempel. Papperet var den enskilt dyraste komponenten i bokproduktionen och balansen mellan å ena sidan stora inköps- och lagerkostnader, å andra sidan produktionens behov, var en kritisk faktor för varje tryckare. Här har flera aktuella studier gett en mer detaljerad bild av de strategier de använde för att balansera ekvationen med fasta och rörliga kostnader på ett framgångsrikt sätt.

Andra områden där nya detaljstudier adderar till vår ännu ofullständiga bild är innehav, läsning och annan användning av böcker. Sålunda har Walsby ett avsnitt där han diskuterar 'livres et non-lecture', böcker och icke-läsning. Här behandlas bland annat boken som symbol för konfessionell tillhörighet under religionskrigen, bo-

ken som behörighetsbevis för juristen och boken som symbolisk gåva i hierarkiska relationer. Även kvinnors förhållningssätt till bokinnehav och till läsning, som var väl så varierat som mäns, har varit föremål för många fördjupande undersökningar på senare år. Walsby påpekar att de tydligt visar att kvinnors läsande ingalunda begränsades till sådana genrer som var specifikt avsedda för deras kön. Andra ämnen som avhandlas i detta avsnitt är läsning utan att äga böcker, liksom motsatsen: olika metoder att appropriera böcker genom inbindning och ombindning, kolligering, marginalanteckningar med mera.

Vad gäller Walsbys målsättning att berika paletten med fler nationella och regionala exempel är väl resultatet mindre vägröjande. De stora kulturländerna får alla sin plats på kartan, men det är också där bilden känns mest bekant. Troligen hade en kontrastering av de skilda betingelserna för bokmarknad och produktionsförhållanden mellan Europas centrum och dess periferi kunnat ge mer originella resultat.

Det andra avsnittet, om religiösa och världsliga makthavares förhållningssätt till boktrycket, handlar om privilegier och subventioner, marknadsregleringar, censur och omstörtande politiska eller intellektuella skrifter. Enligt Walsby producerade exempelvis den katolska kyrkan trycksaker inom tre huvudsakliga genrer: liturgiska texter, teologiska traktater samt manualer och handböcker för kyrkans både religiösa och världsliga funktioner. Likaledes utövade kyrkan tre sorters censur: förhandsgranskning (*censura praevia*), redaktionell bearbetning (*expurgatio*) samt förbud och indragning (*prohibitio*). Vilka av dessa metoder som tillämpades var i hög grad beroende av omständigheter och inte minst volym, spridning och genomslag. Det är ju lätt att i efterhand konstatera att inget av tillvägagångssätten var särskilt effektivt. I gengäld är det också ett förminskande av de svårigheter, trakasserier och begränsningar som censuren inneburit i långa tider. Religions-schismerna under 1500- och 1600-talet förde mycket lidande med sig, men de bidrog också omedelbart och på sikt till att dra isär kontrollmekanismerna och öka behovet av tolerans. Boktryckarkonstens rent kvantitativa inverkan på denna process är välkänd men Walsby betonar också den multimediala aspekten, till exempel den protestantiska sångens betydelse.

I det sista avsnittet diskuterar Walsby tre olika litterära domäner: de vetenskapliga texterna, förströelselitteraturen och de politiska skrifterna. Alla uppvisade genrespecifika förutsättningar vad gällde sådant som form, förlag och distribution. Walsby lyfter fram hur de stora bokmarknaderna i Frankfurt och andra orter kom att diktera tryckarnas utgivningsterminer och forcera fram ofullkomliga upplagor, ett välbekant fenomen ännu i dag. Erasmus, missnöjd med hur hans böcker malträterades av tryckarna, prövade sig fram mellan hemstaden Rotterdam, Paris och Venedig innan han äntligen fann en utgivare med integritet i Baseltryckaren Johann Froben. När hans böcker skulle tryckas brukade Erasmus bosätta sig tillfälligt i staden för att personligen kunna övervaka arbetet. Juristen och statsvetaren Justus Lipsius hade ett liknande förhållande till Christophe Plantin i Antwerpen, som även öppnade sin vinkällare och sin trädgård åt den illustre författaren.

Nyheter förmedlades framför allt i fyra former, menar Walsby: officiella kungörelser, relationer med nyktra och sakliga om än något slumpmässiga redovisningar, ballader och prosatexter med sensationellt innehåll samt pamfletter med ofta starkt subjektivt och stridbart innehåll. Allihop förmedlade på olika sätt aktuella händelser, men det krävdes olika strategier för att dechiffrera och tillgodogöra sig innehållet. François Rabelais raljerade över enkelt folk som törstade efter nyheter och villigt svalde allt som serverades dem oavsett hur otroligt innehållet kunde vara. Det fanns en spänning mellan de skolade och välbesuttnas föraktfulla ovilja att göda den 'farliga halvbildningen' hos vanligt folk, och boktryckarnas önskan att stadigt nå fler läsare – eller åtminstone köpare.

Malcolm Walsbys syntes kanske inte levererar några riktigt nydanande perspektiv, men genom sin fylliga genomgång av varierande teman anvisar den ingångar till den senaste forskningen på en lång rad områden och är därför till stor nytta. Den som inte behärskar franska kommer en bit på vägen med samme författares *Booksellers and Printers in Provincial France, 1470–1600* (Brill 2020), som är en omfattande studie på 900 sidor, men som också har ett snävare såväl geografiskt som kronologiskt perspektiv.

JONAS NORDIN